

ביאור הדף מסכת סנהדרין דף מ"ה

משנה. כשהנהרג מגיע למרחק של ארבע אמות מבית הסקילה מפשיטים אותו מבגדיו, ומכסים אותו מלפניו. ולדעת רבי יהודה מפשיטים אף את האשה ומכסים אותה מלפניה ומאחריה, אך לדעת חכמים לא מפשיטים את האשה כלל.

גמרא. מביאה הגמרא ברייתא שאומרת שלדעת רבי יהודה את האיש מכסין פרק אחד מלפניו, ואשה שני פרקים בין מלפניה בין מלאחריה מפני שכולה ערוה, אך לדעת חכמים האיש נסקל ערום ואין האשה נסקלת ערומה.

ומבארת הגמרא מה טעמם של חכמים שנאמר בפסוק "ורגמו אותו", וודאי שאין הכוונה שרוגמים רק איש ולא אשה, שהרי נאמר "והוצאת את האיש ההוא או את האשה ההיא", אלא הכוונה ש"אותו" וכלומר את האיש רוגמים בלא כסותו, אבל את האשה רוגמים בכסותה.

אך דעת רבי יהודה שאותו בלא כסותו הכוונה בין האיש ובין האשה.

ושואלת הגמרא שמשמע מכאן שחכמים חוששים להרהורי עבירה ולאן אומרים שהאשה תיסקל בכסותה, ורבי יהודה לא חושש ולכן אומר שתיסקל ערומה. והרי לגבי סוטה מצינו מחלוקתם להפך.

ששינו במשנה שלדעת חכמים כשבעל מקנא לאשתו ומביאה למקדש הכהן אחז בבגדיה, אם נקרעו נקרעו ואם נפרמו נפרמו עד שמגלה את לבה וסותר את שערה, אך רבי יהודה אומר שאם היה לבה נאה לא היה מגלהו ואם היה שערה נאה לא היה סותרו. ורואים שחכמים לא חוששים להרהור, ורבי יהודה כן חושש.

ותירץ רבה ששם חושש רבי יהודה שמא תצא משם זכאית שלא סטתה ואז יתגרו בה פירחי כהונה מחמת פריעתה, אבל כאן אין חשש כי הורגים אותה. ולא חוששים שיתגרו בנשים אחריות כי אמר רבה שאין יצר הרע שולט אלא במי שעניו רואות.

ושאל רבא שאמנם מתורצת כאן הקושיא מדוע רבי יהודה אינו חושש כאן להרהור, אך עדיין קשה מדוע חכמים כן חוששים להרהור, ותירץ רבא שנאמר ביחזקאל "ונוסרו כל הנשים ולא תעשינה כזמתכינה" ולכן בסוטה רוצים שילמדו שלא יעשו כמוה, אבל כאן היא כבר נענשת במיתה שאין לה ייסור גדול מזה, ולכן אין צריך להענישה עוד, וביאר רב נחמן בשם רבה בר אבובי שלא מענישים אותה בשניהם כי נאמר בפסוק "ואהבת לרעך כמוך" ולכן בוררים לה מיתה יפה.

ומנסה הגמרא לומר שאם כך רבי יהודה שסובר שהאשה כן נהרגת ערומה חולק על מה שאמר רב נחמן בשם רבה בר אבובי, אך דוחה הגמרא שאף רבי יהודה מסכים שצריך לברור מיתה יפה, אלא שסובר שכאן עדיף לה שתיסקל ערומה ותמות מהר, מאשר שתיסקל עם בגדה ויהיה לו יותר צער עד שתמות, אבל לדעת חכמים עדיף לה שתיסקל עם בגדיה בלא בזיון אפילו שתצטער יותר במיתה, מאשר שתיסקל בלא בגדיה בבזיון.

משנה. בית הסקילה היה בגובה שתי קומות, ואחד מן העדים דוחף את הנהרג ממנו על מתניו, ואם נהפך על לבו הפכו על מתניו, ואם מת באותה הדחיפה יצא, ואם לא מת השני נוטל את האבן ונותנה על לבו, אם מת בה יצא, ואם לא רגימתו בכל ישראל שנאמר "יד העדים תהיה בו בראשונה להמיתו ויד כל העם באחרונה".

גמרא. מביאה הגמרא תנא שאומר שגובה בית הסקילה היה שני קומות, ויחד עם קומתו של הנהרג הרי כאן שלש. ושואלת הגמרא מדוע צריך כל כך גבוה, הרי שינו במשנה מה בור שהוא כדי להמית עשרה טפחים אף כל כדי להמית עשרה טפחים, ורואים שאדם יכול למות אפילו בנפילה של עשרה טפחים, וביאר רב נחמן בשם רבה בר אבובי שכיון שנאמר בפסוק "ואהבת לרעך כמוך", בוררים לו מיתה יפה, ולא שלא ימות מהר אלא ביסורים.

ושואלת הגמרא אם כך מדוע לא מגביהים את בית הסקילה יותר כדי שוודאי ימות, ועונה הגמרא שבגובה גבוה יותר גופו יתנוול מחמת הנפילה.

במשנה התבאר שאחד מן העדים דוחף ואחד זורק את האבן, ומביאה הגמרא ברייתא שאומרת שלומדים זאת מהפסוק שנאמר לגבי הנוגע בהר סיני במתן תורה "כי סקול יסקל או ירה יירה" שלומדים שהורגים אותו בדחייה מהמילה "ירה", ושהורגים אותו בסקילה מהמילה "סקל" ושם לא מת בדחייה שהורגים אותו בשניהם לומדים מהמילים "סקל יסקל או ירה יירה", וממה שכתוב "או ירה יירה" לומדים שאם מת בדחייה לבד. וממה שנאמרו המילים "סקל יסקל" בלשון עתיד, לומדים שכך הדין אף לדורות בחייבי סקילה.

עמוד ב'

במשנה התבאר שאם לא מת בדחייה העד השני נוטל את האבן. ושואלת הגמרא כיצד היה נוטלה הרי שנינו בברייתא שהיא הייתה משוי ב' בני אדם ששנינו שאמר רבי שמעון בן אלעזר אומר אבן הייתה שם משוי שני בני אדם נוטלה ונותנה על לבו אם מת בה.

ואומרת הגמרא שאם כך קשה אף על הברייתא שנאמר בה נוטלה ונותנה על לבו, אלא הכוונה שמרים אותה ילד עם חבירו אך רק אחד מהם משליך אותה בפועל כדי שתהא בכח, כי אם שניים ישליכו אחד מעכב את השני.

במשנה התבאר שאם לא מת באותה האבן רגימתו בכל ישראל. ושואלת הגמרא שהרי שנינו בברייתא שמעולם לא שנה בה אדם, אלא תמיד מת באבן הראשונה, ועונה הגמרא שאכן המשנה אומרת רק שאם הוא לא ימות כל ישראל ירגמונו.

ועל מה שהתבאר בברייתא שאבן היתה שם משוי ב' בני אדם שואלת הגמרא שהרי שנינו בברייתא שהאבן שנסקל בה והעץ שנתלה עליו או הסיף שנהרג בו או הסודר שנחנק בו כולם נקברין עמו, ואם כך לא יתכן שהייתה שם אבן שהיו הורגים בה תמיד. ועונה הגמרא שאכן אחרי כל פעם שהרגו באבן היו מביאים אחת במקומה.

ושואלת הגמרא שהרי בברייתא אחרת שנינו שאין כל אלו נקברים עמו, ותירץ רב פפא שעמו שאמרה הברייתא הראשונה שנקברים עמו הכוונה בתפיסתו וכלומר בתוך ד' האמות שסביב הקבר שלו.

ואמר שמואל דין שאם לאחר שהעידו העדים נקטעה ידם, הוא פטור ממיתה, כי נאמר בפסוק "יד העדים תהיה בו בראשונה", ואינם יכולים להורגו בידם כי היא נקטעה.

ושואלת הגמרא וכי אם כך גידמין אינם יכולים להעיד, ועונה הגמרא שאם היו גידמין אכן יכולים להעיד, והפסוק מדבר באופן שהיתה להם יד ואחר כך נקטעה שנאמר "יד העדים", ומשמע היד שהייתה כבר.

ומקשה הגמרא על שמואל ששנינו בברייתא שכל מקום שיעידוהו שנים ויאמרו מעידים אנו באיש פלוני שנגמר דינו בבית דין להיהרג פלוני ופלוני עדיו הרי זה יהרג. ומשמע שאף אם העדים לא נמצאים לפנינו, ורואים שהדין של יד העדים תהיה בו בראשונה אינו מעכב.

ותירץ שמואל שמדובר בברייתא באופן שאותם העדים שהעידו אז מעידים עכשיו שהוא התחייב מיתה בבית דין אחר, על ידם, וכיון שהם כאן אפשר לקיים את הפסוק "יד העדים תהיה בו".

ושואלת הגמרא שלדברי שמואל רואים שהדין הוא שצריך להרוג את המחוייב מיתה בדיוק כפי שנכתב בפסוק ואפילו בדיעבד, והרי שנינו בברייתא על הפסוק "מות יומת המכה רוצח הוא", שאינו נהרג רק במיתה הכתובה בו, ולכן אם אין אתה יכול להמיתו במיתה הכתובה בו אתה ממיתו בכל מיתה שאתה יכול להמיתו, כי שנאמר "מות יומת המכה", ומשמע שיומת מכל מקום, ורואים שלא צריך להורגו דווקא באופן שנאמר בתורה.

ועונה הגמרא שדווקא לגבי רוצח נאמר הדין של "מות יומת", אבל בכל מקום מה שנכתב בפסוק מעכב אפילו בדיעבד, ולכן אם נקטעה יד העדים הוא נפטר ממיתה.

ושואלת הגמרא מדוע לא לומדים מרוצח לכל מקום, ועונה הגמרא שהדין של "מות יומת" שנאמר ברוצח שאם אי אפשר להורגו בסיף הורגים אותו בכל מיתה שהיא, נאמר גם בגואל הדם, וכאשר יש דין שנלמד בשני מקומות הכלל הוא שלא לומדים משם למקום אחר, כי שני כתובים הבאים כאחד אין מלמדים.

ומביאה הגמרא ברייתא שאומרת מהיכן לומדים בגואל הדם את הדין שלא הורגים את הרוצח רק כמו שכתוב בפסוק, שנאמר בפסוק "גואל הדם ימית את הרוצח", ורואים מכאן שהמצווה היא בגואל הדם, אך מהפסוק "בפגעו בו" לומדים שאם אין לו גואל בית דין מעמידים לנרצח גואל שהמצווה להרוג את הרוצח תהיה מוטלת עליו.

ושאל מר קשישא בנו של רב חסדא את רב אשי שלכאורה יש ראייה לדברי שמואל שצריך לקיים את מה שנאמר בפסוק כפי שנכתב, ולכן אם נקטעה יד העדים הוא פטור, כי הרי נאמר במשנה לגבי בן סורר ומורה שאם היה אחד מהוריו גידם או אילם או חיגר או סומא או חרש אינו נעשה בן סורר ומורה שנאמר "ותפשו בו אביו ואמו והוציאו אותו אל זקני עירו וגו', ואמרו אל זקני עירו בננו זה סורר ומורה וגו' איננו שומע בקולנו". וממה שנאמר "ותפשו בו" לומדים שלא יהיו גידמים, וממה שנאמר "והוציאו אותו" לומדים שלא יהיו חיגרים, וממה שנאמר "ואמרו" לומדים שלא יהיו אילמים, וממה שנאמר "בננו זה" לומדים שלא יהיו סומים, וממה שנאמר "איננו שומע בקולנו" לומדים שלא יהיו חרשים.

והבין מר קשישא שהטעם שצריך את כל אלו זה מפני שצריך להורגו רק בדיוק כמו שכתבה התורה, וכיון שכאן אי אפשר להורגו כך מחמת אחד הטעמים אינו נעשה בן סורר ומורה.

ודוחה הגמרא ששם כל הפסוק מיותר לדרשה, ולכן וודאי שהוא בא ללמד שכל אלו מעכבים, אבל אין ראייה מכאן לסקילה שבו הפסוק אינו מיותר שהרי בא ללמדינו את עצם הדין שהעדים צריכים להרוג את מי שהעידו עליו, ולכן אין ראייה שאף בסקילה צריך להרוג ביד העדים בדיוק כפי שנכתב.

ומנסה הגמרא להוכיח שצריך לקיים את מה שנאמר בפסוק כפי שנכתב, ששנינו בברייתא שלדעת רבי ישמעאל עיר שאין לה רחוב אין נעשית עיר הנידחת ולדעת ר' עקיבא אומר אם אין לה רחוב עושים לה רחוב, ונחלקו רק אם הלשון של הפסוק "אל תוך רחובה" הכוונה רחובה שהיה תמיד, או אפילו רחובה עכשיו, אבל לדעת שניהם נראה שצריך לקיים את מה שנאמר "אל תוך רחובה" כמו שנכתב".

ועונה הגמרא שבאמת יש בזה מחלוקת תנאים ששנינו במשנה שלדעת תנא קמא מצורע שאין לו בהן יד, או בהן רגל או אזן ימנית אין לו טהרה עולמית, כי צריך הכהן לשים את השמן על תנו אוזנו ובהן ידו ורגלו הימנית. אבל לדעת רבי אליעזר נותן על מקום הבוהן או האוזן ויוצא, ולדעת רבי שמעון נותן על שמאלו ויוצא. ורואים שלדעת רבי אליעזר ורבי שמעון אין צריך לקיים את מה שנאמר בפסוק כפי שנכתב ואפשר לקיימו אף באופן אחר.

משנה. לדעת רבי אליעזר כל הנסקלים נתלים אך לדעת חכמים לאחר הסקילה תולים רק את המגדף והעובד עבודה זרה.

ולדעת רבי אליעזר תולים גם את האיש וגם את האשה, ואת האיש תולים אותו כשפניו כלפי העם ואת האשה שפניה כלפי העץ, אבל לדעת חכמים אין תולים את האשה, אלא רק את האיש.

ושאל אותם רבי אליעזר והלא שמעון בן שטח תלה נשים באשקלון, והשיבו לו שהוא וודאי עשה משהו שהוא צורך השעה ולא לומדים מזה לכל מקום, שהרי שמונים נשים תלה ואין דנים שנים ביום אחד.

גמרא. מביאה הגמרא ברייתא שאומרת שלדעת רבי אליעזר מהפסוק "והומת ותלית" לכאורה משמע שכל המומתים נתלים, אך מהפסוק "כי קללת אלקים תלוי" לומדים שרק מי שבסקילה נתלה כפי שמקלל בסקילה. ולכן כל הנסקלים נתלים.

אבל לדעת חכמים מהפסוק "כי קללת אלקים תלוי" לומדים שרק מי שכפר בעיקר נתלה, ולכן רק מקלל ועובד עבודה זרה נתלים.

ומבארת הגמרא במה נחלקו, שלדעת חכמים התורה נדרשת באופן של כלל ופרט, ולכן הפסוק נדרש כך, שהמילה "והומת ותלית" היא כלל לתלות את כל המומתים, אבל מה שנאמר לאחר מכן "כי קללת אלוקים תלוי" היא פרט שרק המקלל כלול בה, ואמנם אם היו קרובים הכלל והפרט אחד לשני והפרט היה כתוב מיד לאחר הכלל היינו לומדים כאן ככל כלל ופרט שאין בכלל אלא מה שבפרט, ולכן רק מקלל נסקל ותו לא, אך בגלל שהרחיקם הפסוק מעט אחד מהשני, אין זה ככלל ופרט לגמרי אלא מרבים אף עבודת כוכבים שדומה למקלל בזה שכפר בעיקר.

אבל לדעת רבי אליעזר התורה נדרשת באופן של ריבוי ומיעוט והמיעוט אינו עוקר את כל הריבוי לגמרי כמו פרט אחרי כלל אלא רק ממעט במקצת, ולכן לומדים את הפסוק כך, שהמילים "והומת ותלית" הם רבוי לכך המומתים שנתלים, והמילים אחר כך "כי קללת" זה מיעוט, ואמנם אם היו קרובים אחד לשני היו לומדים מזה ככל ריבוי ומיעוט, למעט את כל הנסקלים ולרבות רק עבודת כוכבים שדומה למקלל, אבל לאחר שהמיעוט כתוב קצת רחוק יותר מהריבוי, לומדים לרבות אף את שאר הנסקלים.

